

PROTESTÁNS HITVALLÁSOK ÉS HITTÉTELEK

(A PALLAS NAGY LEXIKONA számára írt szócikkekből, a korabeli helyesírási mód érintetlenül hagyása mellett. A szerk.)

Ágostai hitvallás

(Confessio Augustana). Ez a Luther híveinek (lutheránusok, evangélikusok) „alaphitvallása”, legfőbb szimbolikus könyve. Mint a címe is mutatja, az Augsburgban (Ágostában) tartott német birodalmi gyűlésen nyújtották be a császárnak, V. Károlynak, mint a Lutherféle reformáció híveinek evangéliumi hitvallását. Története a következő: A császár megparancsolta, hogy az összehívott birodalmi gyűlésre az új vallás hívei rövid, világos fogalmazásban tartoznak benyújtani az evangéliumi hitre vonatkozó nézeteiket. [...] Luther még 1529 októberben, midőn a svájci reformációhoz szító délnémetországi városok is bevételre óhajtották magokat a protestáns szövetségbe, összeállította a főbb dogmákat az u. n. schwabachi 17 cikkben; most a szász teológusok a mondott célra ezeket dolgozták át s ezekből készítették az u. n. torgau-i cikkeket. Mínhogy azonban e munka kissé kemény tollal volt írva s a gyűlés elé való terjesztésre nem látszott alkalmasnak, a fejedelem Melanchtonnak adta át átdolgozás céljából. Melanchton pedig rövid, pár nap alatt május 2-től május 10-ig megírta Ágostában a fentebbi két rendbeli cikkek alapján a hitvallást, melynek *Apologia* címet adott. Természetesen Luther volt az első, kivel a hitvallást közölték. János szász választófejedelem küldte meg neki május 11-én, felszólítván őt, mondja meg: mit tart róla. Luther május 15-én küldte azt vissza, többek közt ezt

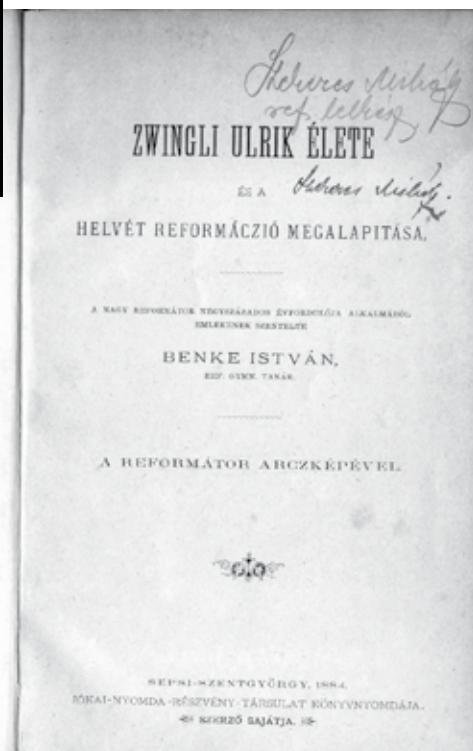

írván: „Olvastam Melanchton Fülöp Apológiáját. Nekem majdnem tetszik és nem tudok rajta semmit sem javítani, sem változtatni.” [...] Melanchton azután ezt az apológiáját a Confutatio egy írott példánya alapján újra átdolgozta, s ez mint az *Ágostai hitvallás Apológiája* a lutheránus egyház szimbolikus könyve lett. [...] Magyarországon, hol Luther tanai korán ismeretesek lettek (*Luther 95 tételét négy héttel kiszégeztetésük után már Bárfán is olvasták*), az ágostai hitvallás is eredeti 1530-iki kiadásában terjedett el. Ezt fogadták el az erdélyi szászok 1545-ben Medgyesén tartott szervezkedő zsinatukon; ez alapon szervezkedtek a magyarországi evangélikusok 1546-ban Eperjesen és Erdődön tartott zsinataikon, ahol a jelenlevők általánosan az ágostai 1530-iki hitvallást ismerték el és irták alá.

Helvét hitvallás

néven két hitvallási irata is van a *református* egyháznak. A korábbi eredetű első helvéciai vagy más néven második Baseli hitvallás. Ennél a ma már kevésbé ismert hitvallásnál sokkal nagyobb tekintélyben tartják a reformátusok a 2-ik Helvét hitvallást, melyet *Bullinger Henrik* zürichi lelpásztor irt meg 1562. a zürichi egyház részére. Midőn pedig III. Frigyes pfalzi választófejedelem Bullingert (1565 nov.) felszólította, hogy a református egyház tanát a szentírással egyezőleg olyan hitvallási okmányban mutassa fel, amelyből az 1566 márc. 23. egybehívott augsburgi birodalmi gyűlésen az egész világ meg-

hallhassa a reformátusok igazait: ekkor Bullinger ezt már megszövegezett kész iratot küldötte el a fejedelemhez, aki azt elfogadta s magáévá tette. Erre kész szívvvel elfogadták azt Genf, Bern s több helvét kanton, úgy hogy 1566 márciusban Zürichben nyomtatásban is megjelent: *Confessio et expositio simplex orthodoxae*.

Unitárius vallás

a reformáció korában Erdélyben bevett és törvényes joggal felruházott négy vallás közül a negyedik. Alapelve: az Isten lélek és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. [...] Az *unitáriusok* történelme a reformációval kezdődik, ám-bár a IV. és V. sz.-ban a Sabellius és Arius nevéhez fűződött vallási áramlatok ugyanily jellegűek voltak. Magyarországon a Tisza partján, a felvidéken, a Dunán túl több helyen s főleg Nagyvárad, Debrecen, Békés, Makó, Hódmező-Vásárhely, Temesvár, Pécs városokban és környékén voltak unitáriusok. [...] A magyarországi unitarizmusnak értékes maradványa a Pécsi disputatio magyar nyelven. Erdélyben az országgyűléseken folyt hitviták alatt érlelődött meg az unitárius eszme. Először 1566. kezdette hirdetni *Dávid Ferenc* kolozsvári pap és első püspök. A külföldről ide menekült kitünő tudósok: Blandrata György, Palaiologos Jakab, Sommer János stb. és János Zsigmond fejedelem támogatása mellett oly gyorsan terjedt, hogy 1568. törvényesen bevétellett. A terjesztés munkájában fő része volt *Dávid Ferencnek* a szószék, a sajtó és a nyilvános hitviták útján; 1571., midőn János Zsigmond az alig 31 éves fejedelem meghalt, Erdély magyarsága nagy részben, Kolozsvár, Brassó, Szeben városok német lakosságának nagy száma követője volt, de a katolikus Báthoryak alatt jogaik megrövidítése, gyulafehérvári nyomdájuk elvétele, a cenzura behozatala következtében terjedésük megakadályoztatott és *Dávid Ferenc* elítélésével (1579) erejük megtörtett. ♦♦

